

Ympäristönsuojeluviranomaisen vastine Korkeimmalle hallinto-oikeudelle koskien Agnico Eagle Finland Oy:n valitusta VHO:n päätökseen 755/2022

295/11.01.00/2018

RakYmplk 12.10.2022 § 154

Korkein hallinto-oikeus on pyytänyt vastinetta (23.8.2022) Kittilän kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselta koskien Agnico Eagle Finland Oy:n (2310/03.04.04.04.22/2022) ja Suomen luonnonsuojeluliiton Lapin Piiri ry:n (2311/03.04.04.04.22/2022) valituslupahakemuksia ja valituksia Vaasan hallinto-oikeuden päätöksestä 755/2022 (28.6.2022).

Käsiteltävä asia koskee valitusta Vaasan hallinto-oikeuden ratkaisusta (755/2022) Pohjois-Suomen aluehallintoviraston 29.5.2020 Agnico Eagle Finland Oy:lle myöntämän ympäristö- ja vesilupapäätöksen osalta. Lupapäätöksessä aluehallintovirasto on myöntänyt Agnico Eagle Finland Oy:lle ympäristöluvan Kittilän kaivoksen toimintaan ja sen laajentamiseen. Lupa koski uuden purkuputken rakentamista ja käsiteltyjen jätevesien johtamista Loukiseen Sotkajokisuun alapuolelle sekä toteutettavaa kaivoksen tuotannon laajentamista (rikastettavan malmimäärän kasvattaminen 2,0 miljoonaa tonniin vuodessa), siihen liittyvää sivukiven louhintaa, sivukiven murskaamista rakennuskäyttöön, kaivannaisjätteiden loppusijoittamista jätealueille, prosessi-, kuivatus- ja talousjätevesien käsittelyä sekä muita kaivostoimintaan liittyviä aputoimintoja.

Kittilän kunnan ympäristönsuojeluviranomainen on toistuvasti asiaa koskeissa lausunnoissaan (RakYmplk; 29.11.2018 § 165, 4.7.2019 § 90, 15.8.2019 § 93, 13.2.2020 § 23 ja 27.4.2020 § 56) sekä valituksessaan (RakYmplk 6.7.2020 § 84) huomauttanut niin lupahakemuksessa kuin Pohjois-Suomen aluehallintoviraston päätöksessä puutteellisiksi nähdyistä vesistö- ja kalastotarkkailusta, asetetuista velvoitteista sekä vesistöihin ja kalastoon kohdistuvien ympäristövaiikutusten aliarvioimisesta.

VHO on valituksenalaisessa päätöksessään kumonnut Pohjois-Suomen Aluehallintoviraston (PSAVI) ympäristö- ja vesilupapäätöksen (29.5.2020 PSAVI 67/2020) ja määrännyt sen palautettavaksi lupaviranomaisen käsittelyyn. VHO on päätöksessään antanut väliaikaisen määräyksen, jolla toimintaa saa jatkaa tietyin muutoksin siihen asti, että PSAVI on tehnyt lupa-asian käsittelyssä uuden lupaa koskevan päätöksen. Merkittävimpiä toimintaa koskevia muutoksia VHO:n päätöksessä ovat toiminnan tuotantomäärän lasku tasolta 2 miljoonaa tonnia vuodessa (2 Mt/v) tasolle 1,6 Mt/v, PSAVI:n päätöksen

67/2020 lupamääräysten 22 ja 23 mukaisten vesistöihin kohdistuvien päästöjen pitoisuusraja-arvojen sekä kokonaiskuormitusrajojen tiukentaminen ja Seurujoen vedenoton rajoittaminen lupapäätöksen sallimasta 350 m³/h tasolle 250 m³/h.

Kaivosyhtiö Agnico Eagle Finland Oy on valituslupahakemuksessaan ja valituksessaan (Dr. nro. 2310/03.04.04.22/2022) Korkeimmalle hallinto-oikeudelle vaatinut ensisijaisesti Vaasan hallinto-oikeuden päätöksen 755/2022 kumoamista ja PSAVI:n lupapäätöksen 67/2020 pysyttämistä voimassa tai, että KHO pysyttää luvan voimassa siten, että *“vedenotto saa olla enintään 350 m³/h 31.12.2023 saakka, jonka jälkeen vedenotto Seurujoesta saa olla enintään 250 m³/h; ja purkuputkella Loukiseen johdettavien puhdistettujen jätevesien aiheuttama vuotuinen kuormitus kokonaistypen osalta saa olla 100 tonnia vuodessa 31.12.2022 saakka, jonka jälkeen kyseistä päästöä koskeva raja-arvo on 60 tonnia vuodessa; sekä järjestää pääasian osalta suullisen käsittelyn sekä keväällä 2023 katselmuksen asiantuntijoiden kuulemiseksi ja tosiasiallisten olosuhteiden havainnollistamiseksi; ja toissijaisesti, pysyttämällä purkuputken osalta Pohjois-Suomen aluehallintoviraston 29.5.2020 antaman päätöksen (Nro 67/2020) voimassa toistaiseksi, myöntää luvan muilta osin määrääkseen viideksi (5) vuodeksi ja määrää, että päätös on voimassa mainitun määräajan jälkeen siihen saakka, kunnes toiminnanharjoittajan viimeistään yhdeksän (9) kuukautta ennen mainitun määräajan päättymistä vireille panema uutta ympäristölupaa koskeva lupahakemus on lainvoimaisella tai täytäntöönpanokelpoisella päätöksellä ratkaistu.”*

Lisäksi Agnico Eagle Finland Oy on vaatinut Korkeimmalta hallinto-oikeudelta täytäntöönpanomääräystä muutoksenhausta huolimatta vakuutta vastaan, jotta toimintaa voidaan jatkaa joko korkeimman hallinto-oikeuden käsittelyn ajan tai aluehallintoviraston uudelleen käsittelyn ajan seuraavasti:

“Agnico pyytää, että alla kohdassa 2.4 esitetyn perustein korkein hallinto-oikeus määrää, että

Pohjois-Suomen aluehallintovirasto 29.5.2020 antamaa päätöstä (Nro 67/2020) voidaan noudattaa kokonaisuudessaan seuraavin täsmennyksin:

- (i) Kittilän kaivoksen tuotantomäärä saa olla tasolla 2,0 Mt/a;*
- (ii) Kittilän kaivoksen vedenotto saa olla enintään 350 m³/h 31.12.2023 saakka, jonka jälkeen vedenotto Seurujoesta saa olla enintään 250 m³/h; ja*
- (iii) Purkuputkella Loukiseen johdettavien puhdistettujen jätevesien aiheuttama vuotuinen kuormitus kokonaistypen osalta saa olla 100 tonnia vuodessa 31.12.2022 saakka, jonka jälkeen kyseistä päästöä koskeva raja-arvo on 60 tonnia vuodessa;---*

Kohtaan 2.1.1 Agnico ehdottaa, että korkein hallinto-oikeus saattaa Lupapäätöksen sisältämän täytäntöönpanomääräyksen voimaan sillä osin kuin on kyse Agnicon velvollisuudesta asettaa Lapin ELY-keskukselle 250 000 euron vakuus ympäristön saattamiseksi ennalleen tai mahdollisten vahinkojen korvaamiseksi lupapäätöksen kumoamisen tai lupamääräysten muuttamisen varalta.”

Ympäristösihteeri:

Esitän, että Kittilän kunnan ympäristönsuojeluviranomainen antaa asiaan Korkein hallinto-oikeus: “2310/03.04.04.04.22/2022 – Valituslupahakemus ja valitus Kittilän kaivoksen toiminnan laajentamista ja jätevesien purkupaikan muuttamista koskevassa asiassa, Agnico Eagle Finland Oy” seuraavan vastineen:

Vastine asiaan 2310/03.04.04.04.22/2022 – Valituslupahakemus ja valitus Kittilän kaivoksen toiminnan laajentamista ja jätevesien purkupaikan muuttamista koskevassa asiassa, Agnico Eagle Finland Oy

Kittilän kunnan ympäristönsuojeluviranomainen kunnioittavasti esittää, että Korkein hallinto-oikeus pysyttää Vaasan hallinto-oikeuden päätöksen nro 755/2022 voimassa sekä valituksen ensisijaisten, että valituksen toissijaisten vaatimusten osalta.

Lisäksi Kittilän kunnan ympäristönsuojeluviranomainen pyytää Korkeinta hallinto-oikeutta huomioimaan ratkaisussaan kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen Pohjois-Suomen aluehallintoviraston lupapäätöstä nro 67/2020 koskevassa Vaasan hallinto-oikeudelle esittämässä valituksessaan (RakYmplk 6.7.2020 § 84) esittämänsä lupapäätöksen lupamääräystä 80 sekä purkuputken puhdistamista koskevan toissijaisen vaatimuksen:

”Kittilän kunnan ympäristönsuojeluviranomainen vaatii toissijaisesti Vaasan hallinto-oikeutta palauttamaan muutoksenhaun kohteena olevan luvan Pohjois-Suomen aluehallintovirastolle uudelleen käsiteltäväksi tai vaihtoehtoisesti tekemään lupamääräyksiin seuraavat muutokset ja lisäykset:

--

Vaatimus 3) Muuttamaan lupamääräystä 80, niin että Liitteeseen 2 lukuun 6 Ympäristövaikutusten tarkkailu lisätään

- iv. kohtaan 6.1.2. Biologinen tarkkailu pintavesissä biologisen tarkkailun pisteitä niin, että pisteitä on kaikissa tarkkailtavissa ja mitattavissa muuttujissa riittävästi sekä Loukisessa ja Ounasjoessa vaikutusalueella (kummassakin vähintään kolme) että vaikutusalueen yläpuolella (kummassakin vähintään kolme)*
- v. kohta 6.1.3 Hydrologis-morfologinen laatu, jossa määrätään velvoite kolmen vuoden välein toistettavasta pohjasediment-*

tien metalli- ja metalloidipitoisuuksien tarkkailusta Seurujoessa, Loukisessa ja Ounasjoessa kussakin vähintään kolmessa tarkkailupisteessä sekä jätevesien vaikutusalueella että vaikutusalueen yläpuolella.

- vi. kohta 6.2.3. Sähkökalastukset, jossa edellytetään sähkökalastuspaikkojen lisäämisestä 23.3.2020 päivätyssä tarkkailuohjelmassa esitettyyn niin, että uusista sähkökalastuspaikkoja tulee purkupisteen alapuolelle Loukiseen kolme ja Ounasjokeen Loukisen suun alapuolelle kolme, Kapsajokeen kolme ja Ounasjokeen Loukisen suun yläpuolelle kolme.

Vaatimus 4) Lisäämään lupapäätökseen määräyksen purkuputken puhdistuksen (possutuksen) ympäristöhaittojen rajoittamisesta ja vaikutusten tarkkailusta.”

Perustelut

Vesistöjen hyvän ekologisen tilan sekä elinvoimaisen kalaston säilyminen Kittilän kunnan alueella on erittäin merkittävää niin kuntalaisten yleisen edun kuin ympäristönsuojelunkin kannalta. Kaivoksen tuotantokapasiteetin noston tulisi olla riippuvaista vesien puhdistuksen tehostamisesta sekä kuormituksen vähentämisestä ympäristön pilaantumisen ehkäisemiseksi.

Kittilän kunnan ympäristönsuojeluviranomainen on toistuvasti asiaa koskevilla lausunnoissaan (RakYmplk; 29.11.2018 § 165, 4.7.2019 § 90, 15.8.2019 § 93, 13.2.2020 § 23 ja 27.4.2020 § 56) sekä valituksessaan (RakYmplk 6.7.2020 § 84) huomauttanut niin lupahakemuksessa kuin Pohjois-Suomen aluehallintoviraston päätöksessä puutteellisiksi nähdyistä vesistö- ja kalastotarkkailusta, asetetuista velvoitteista sekä vesistöihin ja kalastoon kohdistuvien ympäristövaikutusten aliarvioimisesta.

Vaasan hallinto-oikeuden päätöksen nro 755/2022 pysyttäminen voimassa

Kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen näkökulmasta Vaasan hallinto-oikeus on päätöksessään 755/2022 huomionnut tarvittavalla tavalla asiassa esitetyt lausunnot ja asettanut niin Seurujoen vedenoton kuin lupamääräysten 22 ja 23 mukaiset pitoisuusraja-arvot ja kuormitusrajat vaikutusten alaisten vesistöjen puskurointikyvyn kannalta kestäväälle tasolle.

Kunnan ympäristönsuojeluviranomainen viittaa VHO:n päätöksen oikeellisuuden perustelemisessa GTK:n suorittamaan Seurujoen virtaaman kartoitukseen, Loukisen biologisen tarkkailun indikaattorilajeissa esiintyneisiin hyvää huonompiin tilaluokkatuloksiin sekä Pohjois-Suomen aluehallintoviraston lupapäätöstä nro 67/2020 (Dnro

PSAVI/1079/2018) koskevaan valitukseensa (RakYmplk 6.7.2020 § 84):

"Pohjois-Suomen aluehallintoviraston päätös 67/2020 on kaikkiaan seuraavien ympäristönsuojelulain 527/2014 seuraavien pykälien vastainen:

49 § 1 momentti 2 kohta ja 4 kohta, 51 §.

Ympäristönsuojelulain 49 §:n mukaan ympäristöluvan myöntämisen edellytyksenä on ettei toiminnasta, asetettavat lupamääräykset ja toiminnan sijoituspaikka huomioon ottaen, aiheudu yksinään tai yhdessä muiden toimintojen kanssa merkittävää haittaa tai haitan vaaraa luonnolle tai sen toiminnalle, luonnonvarojen käyttämisen estymistä tai melkoista vaikeutumista, ympäristön yleisen virkistyskäytön soveltuvuuden vähenemistä tai pohjaveden laadun olennaista huonontumista ja vedenhankinnan vaarantumista.

Lupapäätöksen mukainen kaivoksen jätevesien purkupaikka sijaitsee Loukisen alaosassa ja jätevesien purun aiheuttama haitallisten vaikutusten alue kattaa Loukisen alaosan purkupaikasta Ounasjokeen ja Loukisen alapuoliseen osaan Ylä-Ounasjoen vesimuodostumasta.

Ympäristönsuojelulain 51 §:n mukaan ympäristöluvassa 49 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitetun seurauksen merkittävyyttä arvioitaessa otettava huomioon, mitä vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä annetun lain (1299/2004) mukaisessa vesienhoitosuunnitelmassa tai merenhoitosuunnitelmassa esitetään toiminnan vaikutusalueen vesien ja meriympäristön tilaan ja käyttöön liittyvistä seikoista. Ounasjoki ja sen sivuvesistöt Loukisen vesimuodostuma ja Seurajoen vesimuodostuma kuuluvat Kemijoen vesienhoitoalueeseen. Kemijoen vesienhoitoalueen vesienhoitosuunnitelma vuosiksi 2016-2021 määrittelee ympäristötavoitteiksi mm. vesimuodostumien hyvän tai erinomaisen tilan säilyttäminen. Lisäksi tavoitteiksi määritellään pohjavesialueiden tilan turvaaminen sekä vesieliöstön vapaan liikkumisen turvaaminen ja vaelluskalojen kestävä, luontaisesti lisääntyvä kanta mm. merilohelle ja meritaimenelle. Tämän tavoitteen saavuttaminen tarkoittaa ohitusreittien rakentamista Kemijoen vesivoimalaitosten patojen ohittamiseksi. Jos tämä toteutuu, Ounasjoen vesistöön saadaan luontaisesti lisääntyvät merilohi- ja meritaimenkannat, joiden vaeltamisen ja lisääntymisen esteeksi ei saa muodostua kaivosten jätevesien purkaminen Loukisen alaosaan.

Lupapäätöksessäkin on maininta, että korkein hallinto-oikeus on 19.12.2019 antamassaan vuosikirjapäätöksessä KHO:2019:166 todennut Euroopan Unionin tuomioistuimen ns.

Weser-ratkaisuun viitaten, että ympäristönsuojelulaissa kiellettyinä merkittävänä pilaantumisenä tai sen vaarana on pidettävä sellaista olennaisen lisäkuormituksen vesistössä aiheuttamaa kokonaisvaikutusta, joka johtaa pintavesimuodostuman tilan tai sen laadullisen te-

kijän heikkenemiseen. Korkein hallinto-oikeus on siten todennut yhdenkin laatutekijän heikkenemisen riittävän tulkintaan merkittävästä pilaantumisesta (one out, all out). Weser-ratkaisu korosti vesienhoidon ympäristötavoitteiden sitovuutta lupaharkinnassa.

Lupapäätöksen mukainen kaivoksen jätevesien purkupaikka sijaitsee n. 11 km ennen Loukisen yhtymäkohtaa Ounasjokeen. Kittilän kunnan ympäristönsuojeluviranomainen on hakemuksen käsittelyn aikana antamissaan lausunnoissa esittänyt että kaivoksen jätevesien purkupaikaksi valitaan tämän lupapäätöksen purkupaikan sijaan Ounasjoki. Lupapäätöksen mukainen purkupaikka Loukisessa ei täytä ympäristöluvan myöntämisen edellytyksiä, sillä lupamääräysten mukainen jätevesien purkaminen Loukiseen aiheuttaa:

1. pohjaveden laadun olennaista huonontumisen vaaran ja vedenhankinnan vaarantumisen vaaran Loukisen pohjavesialueella (12261249) ja Levin vesihuolto Oy:n Loukisen vedenottamolla. Loukisen vedenottamon ympäristö on tulvavaara-alueella ja se peittyi kevättulvan alle säännöllisesti. Loukisen pohjavesialueella tulvavesi on pääasiassa seisovan veden tulvaa, mikä mahdollistaa raskasmetalli- ja sulfaattipitoisen jäteveden ja mahdollisen haitta-ainepitoisen kiintoaineen/sakan kerrostumisen ja laskeutumisen pohjalle ja haitta-aineiden kulkeutumisen pohjavesialueen maaperään. Haitta-ainepitoista kiintoainetta pelätään päätyvän Loukiseen purkuputken saostumista erityisesti putken puhdistuksen (possutuksen) yhteydessä. Vaikka pohjavesialueen virtaussuunta vedenottamolle on pääasiassa muualta kuin tulvavaara-alueelta, voi matalan pohjavedenpinnan tilanteessa (erityisesti talvisaikaan kun pohjavettä ei muodostu lumipeitteen vuoksi sadevesistä) virtaussuunta muuttua niin, että pohjavesi virtaa Loukisesta imeytymällä tulvavaara-alueen läpi vedenottamolle. Talvisaikaan Levin turistisesongin aikana Loukisen vedenottamon käyttö on suurimmillaan mikä lisää tätä mahdollisuutta. Loukisen pohjavesialueen hyvän tilan vaarantaminen on myös Kemijoen vesienhoitoalueen vesienhoitosuunnitelman vuosiksi 2016-2021 tavoitteiden vastaista.

2. Ounasjoen ja Loukisen kalakantojen elinvoimaisuuden vaarantumista luomalla mahdollisen purettavan jäteveden muodostaman kemiallisen vaellus- ja liikkumisesteen jokitaimenelle, harjukselle, siialle ja muille alueen kalalajeilla sekä Kemijoen alaosan patojen ohitusuomien/kalaportaiden valmistuttua tulevaisuudessa myös luontaisesti lisääntyvälle merilohi- ja meritaimenkannoille. Tätä mahdollisuutta ei ole lupaviranomaisen kannankaan mukaan voitu sulkea pois lupaharkinnassa. Kaivosyhtiö ei ole lupaharkinnan aikana myöskään toteuttanut lähtötilannekartoitusta kalojen liikkumisesta Ounasjoen ja Loukisen välillä ja Loukisen yläosiin. Näin tätä mahdollista sekä luonnon, että paikallisten asukkaiden ja Kittilän matkailuelinkeille erittäin merkittävää haittavaikutusta ei voida todentaa mittauk-

sellisesti. Mm. Kittilän kunnan ympäristönsuojeluviranomainen on tätä kalojen liikkumisen tarkkailua lausunnoissaan toistuvasti esittänyt, sillä kaivostoiminnan mahdolliset vaikutukset kalastoon ja kalastusmahdollisuuksiin sekä paikallisten että matkailijoiden keskuudessa näyttelee merkittävää roolia kaivoksen toiminnan sosiaalisessa hyväksyttävyydessä paikallisella tasolla. Loukisen vesistölle on tyypillistä selkeä vähävetisyys kesällä ja talvella. Tämä aiheuttaa sen, että isot kalat todennäköisesti hakeutuvat vähän veden aikaan vesistössä alaspäin suurempien vesitilavuuksien alueille Ounasjokeen saakka. Isojen emokalojen merkitys vesistön latvaosissa on yleensä merkittävä elinkykyisten kalanpoikasten tuotannolle. Isojen kalojen liikkumisen estyminen Ounasjoesta Loukiseen mahdollisen karkotusvaikutuksen vuoksi voi olla merkittävä heikennys luontaisille taimen ja harjuskannoille. Isojen kalojen mahdollinen karkottuminen vaikuttaa erityisesti alueen kalastettavuuteen, jos alamitat täyttävien lohikalojen määrä vähenee merkittävästi Loukisessa ja sen sivujoissa. Kalojen koko on osittain perinnöllisesti säänneltyä ja tämä voi vaikuttaa myös Loukisen kalapopulaatioiden keskikoon pienenemiseen. Mahdollisen karkotusvaikutuksen merkitys nousee vielä entisestään, jos merilohen ja meritaimenen luontaisesti lisääntyvien kantojen palautus Ounasjokeen onnistuu kaivoksen toiminta-aikana. Loukisen vesistö on arvioitu merkittäväksi kutualueeksi merilohelle ja meritaimenelle. Siten jätevesien purkaminen Loukisen alaosaan ja siten kalojen liikkumisen ja vaeltamisen vaarantaminen on myös Kemijoen vesienhoitoalueen vesienhoitosuunnitelman vuosiksi 2016-2021 tavoitteiden vastaista. Matkailun ympärivuotisuuden kehittämiseen panostetaan suuresti Kittilässä ja Levin matkailussa ja hyvät kalastusmahdollisuudet näyttelevät näissä ponnistuksissa merkittävää roolia, siten kalaston ja kalastuksen vaarantaminen heikentää Kittilän alueelle tärkeän matkailuelinkeinon toimintamahdollisuuksia.

3. Rehevöitymistä Ounasjoessa Loukisen suun alapuolella ja sitä kautta Ylä-Ounasjoen vesimuodostuman ekologisen tilan heikkenemisen vaaraa ja erityisten luonnonolosuhteiden vaarantumista (Ounasjoen Natura-alue) sekä yleiseltä kannalta tärkeän muun käyttömahdollisuuden vaarantumista (YSL 49 § 1 mom 4). Lupahakemuksessa ei ole huomioitu kaivostoiminnan yhteisvaikutuksia Ounasjokeen muuta kuin Levin vesihuolto Oy:n Levin jätevedenpuhdistamon osalta. Levi on suuri matkailukeskus (25 000 vuodepaikkaa) ja se sijaitsee välittömästi Loukisen suun alapuolella Ounasjoen rannalla. Suuresta matkailukeskuksesta aiheutuu yhdyskuntajäteveden lisäksi myös muuta kuormitusta Ounasjokeen, mm. liikenteestä (mukaan lukien moottorikelkat), katu- ja piha-alueiden hulevesistä, laskettelurinteiden ja lukuisten reittien hule- ja sulamisvesistä, sekä jatkuvasta rakentamisen aiheuttamasta kiintoainekuormituksesta yms. Tämän kuormitus voi aiheuttaa ennakoimattomia yhteisvaikutuksia Ounasjoen veden laatuun ja eliöstöön kaivoksen toiminnan

seurauksena lisääntyvän typpikuormituksen kanssa. Tämä riski on erityisen suuri siirtymävaiheessa ennen kuin lopulliset kokonaistypen pitoisuus- ja kuormitusrajat tulevat voimaan. Loukisen suun alapuolinen jokialue Ounasjoesta on erittäin tärkeä Levin matkailulle erityisesti kesäaikaan. Ounasjoen tilan heikkeneminen Loukisen suun alapuolella kaivoksen jätevesien purkamisen seurauksena aiheuttaa ympäristön yleisen viihtyvyyden vähentymistä ja ympäristön yleisen virkistyskäytön soveltuvuuden vähentymistä (YLS 49 § 2 mom) ja yleiseltä kannalta tärkeän muun käyttömahdollisuuden vaarantumista (YSL 49 § 1 mom 4). Hankkeen Natura-arviointi, jonka hyväksymispäätöksessä Lapin ELY-keskus on hakijan mukaan todennut ettei hanke heikennä Ounasjoen Natura-alueen suojeluperusteita, on laadittu 2017. 5.5.2017 antamassaan lausunnossa Lapin ELY-keskus on tosin huomauttanut, että kaivoksen aiheuttama typpikuorman kasvu saattaa aiheuttaa Ounasjoessa lievää rehevöitymistä erityisesti Loukisen yhtymäkohdan alapuolella. Tällöin ei ole ollut käytettävissä kaivoksen viimeisten vuosien kuormitustietoja ja kuormitusten aiheuttamaa typpipitoisuusnousutietoja Seurujoen, Loukisen ja Ounasjoen vesistöissä ja näin ollen tämä arvio voi olla osittain vanhentunut. Natura-vaikutusten arviointi tulisi ainakin osittain tehdä uudestaan uusilla tiedoilla. Lupaviranomainen onkin päätöksessä arvioinut että hakemuksen mukaisella toiminnalla ja sen typpikuormituksella on heikentävä vaikutus Ounasjoen Natura-alueen Fennoskandian luonnontilaiset jokireitit luontotyyppille ja siten määräyksissä asettanut kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen näkemyksen mukaan aiheellisen tiukat raja-arvot typpipitoisuuksille ja kokonaistypen vuosikuormitukselle. Siirtymävaiheen typpikuormitus- ja -pitoisuusrajat on kuitenkin kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen näkemyksen mukaan niin suuret, että siirtymävaiheen aikana vuosina 2020-2022 rehevöityminen Ounasjoessa Levin matkailukeskukseen välittömässä läheisyydessä on todennäköistä, eikä näin korkeita pitoisuuksia pitoisuus- ja kuormitusrajoja tule hyväksyä edes siirtymävaiheen ajaksi. Ounasjoen Natura-alueen rehevöitymistä (muutoksia vesikasvillisuudessa, levissä, pohjasedimenteissä ja limottumisessa) ja kaivoksen kuormituksen vaikutusta siihen ei Kittilä kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen tiedon mukaan ole tutkittu.

Lupahakemuksessa häiriö- ja vahinkotilanteina on kuvattu purkuputken tai sen laitteiden toimintahäiriöitä (tukkeutumiset ja vuodot). Sen sijaan kaivoksen ja kaivosalueen vesitaseongelmien ja puhdistusmenetelmien sekä laitteistojen toimintahäiriöiden tai onnettomuuksien sekä niiden mahdollisesti aiheuttamien poikkeusjuoksutusten vaikutuksia jätevesien purkupaikan alapuolisiin vesialueisiin tai Loukisen pohjavesialueelle ei ole arvioitu. Erityisesti runsaiden sateiden ja sulamisvesien aiheuttamat ongelmat ovat olleet melko yleisiä Pohjois-Suomen kaivoksissa hyvästä varautumisesta huolimatta. Lupamääräysten vastainen ja luparajat ylittävien pitoisuuksien jätevesien purkaminen purkuputkea pitkin on kuitenkin se todennäköisimmin

toteutettava häiriötilanteen ratkaisukeino. Näistä kaivosalueen mahdollisten (ja suhteellisten todennäköisten pohjoisten suurten kaivosten historiaa tarkastellen arvioituna) häiriötilanteiden aiheuttamista poikkeusjuoksutuksista muodostuu suurin pilaantumisen vaaraa aiheuttava tekijä Loukisen pohjavesialueelle ja vedenottamolle, sekä Loukisen alaosan ja Ounasjoen Loukisen suun alapuoliselle Ylä-Ounasjoen vesimuodostumalle.

--

Lupamääräyksen 23 kumoaminen siltä osin kun se koskee Loukiseen johdettavien käsiteltyjen jätevesien aiheuttamaa vuotuista kokonaistypen ja antimonin enimmäiskuormitusta. Kittilän ympäristönsuojeluviranomainen vaatii, että siirtymäajan kokonaistypen vuotuinen kuormitusraja 110 t lasketaan 85 t:iin ja kokonaistypen vuotuinen kuormitusraja 65 t asetetaan vuodesta 2022 eteenpäin ja antimonin vuotuinen kuormitusraja lasketaan 1000 kilogrammaan.

Typpikuormitus on arvioitu suurimmaksi Loukisen ja Ylä-Ounasjoen ekologista tilaa vaarantavaksi tekijäksi. Pitoisuus- ja kuormitusrajat tulee määrätä sellaisiksi, ettei lisäkuormituksesta aiheudu vastaanot-taviin vesistöihin merkittävää pilaantumista tai sen vaaraa, joka joh-taa pintavesimuodostuman tilan tai sen laadullisen tekijän heikkene-miseen. Siten tuotantoa tulee nostaa vain sitä mukaa kun käyttöön-otettavat typen puhdistusmenetelmät ja rakennettavat laitteistot pys-tyvät pitämään kuormituksen riittävän alhaisena. Kokonaistypen kuormitus vuonna 2019 oli 84 tonnia, joten vaadittu siirtymäajan kuormitusraja vastaa tämänhetkistä kuormitusta. Antimoni on jo ai-kaisemmissa lupapäätöksissä todettu sellaiseksi haitta-aineeksi, jota on katsottu tarpeelliseksi rajoittaa selvästi jo silloin kuin pintavalutus-kentät poistivat huomattavan osan antimonista. Nyt pintavalutuskent-tien suodattavaa vaikutusta ei ole, vaan kaikki kaivokselta purettava antimoni päättyy suoraan vesistöön. Siksi vuotuista antimonikuormi-tusta tulee rajoittaa enemmän kuin lupapäätöksessä on rajattu. ”

Loukisen biologisten laatutekijöiden luokittelussa (Kittilän kaivoksen vesistötarkkailu – piilevämääritykset syyskuu 2020, raportti 26.3.2021) piilevien laatuluokitus ”tydyttävä” on selitetty luontaisesti korkeammilla fosforipitoisuuksilla. Vesipuitedirektiivin liitteen V ja SY-KE:n pintavesien ekologisen tilan luokitteluoppaan mukaan taksonikoostumus ja runsaussuhteet ovat merkittävässä asemassa luokitteluja muodostettaessa. Ympäristönsuojeluviranomaisen näkemyksen mukaan fosforipitoisuutta todennäköisemmin taksonikoostu-mukseen ja runsaussuhteisiin merkittävämpi vaikuttava tekijä on ve-den metalli- ja suolapitoisuus, josta johtuu häiriötä sietävien lajien dominanssi Loukisen piileväyhteisöissä sekä taksonimäärän lasku häiriintyneen ympäristön vuoksi. Esimerkiksi purkuvesien vaikutus-alueen alaisen alueen lajiston supistuminen sekä tunnetun häiriinty-neille ekosysteemeille tyypillisen kosmopoliittilajin (*Achnanthidium minutissima*) dominanssi. Merkittävää on myös suolapitoisuutta sie-

tävän *Diatoma moniliformis*-lajin paikoin runsas esiintyminen kaivoksen alapuolella. Kyseiset lajit kestävät paremmin suolapitoisuuden kasvua sekä metallipäästöjä (*A. minutissima*).

Koska Loukisen alueella on havaittu kaivoksen purkuvesiin liittyvää biologisten laatutekijöiden heikentymistä jo ennen purkuputken käyttöönottoa, tulee Loukisen toimimista purkuvesiä vastaanottavana vesistönä harkita erityisen tarkkaan. Kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen näkemyksen mukaan asiassa ei ole noudatettu yleistä varovaisuusperiaatetta ja tehty tarpeeksi kattavia alkuselvityksiä vesistön ekologisen tilan kestävyuden ja ekosysteemin puskurointikyvyn kannalta.

Seurujoen virtaama on GTK:n 2015-2016 tekemän selvityksen mukaan muuttunut merkittävästi kaivoksen vedenkäytön vuoksi. Nykyinen etäisyys veden otto- ja purkupaikan välillä lisää vaikutusta Seurujoen virtaamaan entisestään. Seurujoen vedenottoa ei tule lisätä ja vedenoton vähentämisen osalta Vaasan hallinto-oikeuden päätös tulisi pysyttää voimassa.

Biologisissa laatutekijöissä ja Seurujoen virtaamassa jo havaittujen muutosten perusteella kunnan ympäristönsuojeluviranomainen katsoo, että lupa-asia tulee Vaasan hallinto-oikeuden päätöksen mukaisesti palauttaa Pohjois-Suomen aluehallintoviraston uudelleen käsiteltäväksi. Lisäksi uusia VHaO:n päätöksen mukaisia Seurujoen vedenoton rajoituksia sekä muokattuja lupamääräysten 22 ja 23 mukaisia päästöjen pitoisuusraja-arvoja ja kuormitusrajoja tulee noudattaa viipymättä.

Pyyntö huomioida kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen Pohjois-Suomen aluehallintoviraston lupapäätöstä nro 67/2020 koskevan valituksen (RakYmplk 6.7.2020 § 84) lupapäätöksen lupamääräystä 80 sekä purkuputken puhdistamista koskeva toissijainen vaatimus

Ympäristövaikutusten tarpeeksi kattava ja tuloksiltaan tilastollisesti luotettava vaikutustarkkailu sekä selvittäminen ovat välttämättömiä toiminnan tosiasiallisten ympäristövaikutusten ja lainmukaisuuden arvioimiseksi. Kunnan ympäristönsuojeluviranomainen muistuttaa toiminnanharjoittajan velvollisuudesta olla selvillä toimintansa ympäristövaikutuksista.

Pyynnön perustelussa Kittilän kunnan ympäristönsuojeluviranomainen viittaa valitukseensa 6.7.2020 § 84:

”(Lupamääräys 80)

Lisättävillä tarkkailupisteillä ja mitattavilla muuttujilla varmistetaan riittävä toiminnan vaikutusten tarkkailu. Tarkkailupisteitä ja näytteitä on oltava riittävästi, jotta satunnaistekijät eivät heikennä tarkkailutulos-

ten luotettavuutta. Tämä riittävien toistojen käyttö on tieteellisessä tutkimuksessa itsestään selvyys ja kelvollisen tutkimuksen edellytys, mutta erittäin tärkeissä ja luotettavuutta vaativissa ympäristövaikutusten tarkkailussa tätä vaatimusta ei valitettavasti aina täytetä. Pohjasedimenttien raskasmetallipitoisuudet kertovat kaivoksen toiminnan pitkäaikaisvaikutuksia ja niillä voi olla kauaskantoisia seurauksia jokieläöyhteisön ravintoketjussa aina ihmiseen saakka. Pohjois-Suomen aluehallintovirasto on 4.12.2019 antamassaan päätöksen nro 163/2019 lupamääräyksessä 72A velvoittanut luvan saajaa tekemään selvityksen Seurujoen ja Loukisen pohjasedimenttien metallipitoisuuksista. Nyt muutoksenhaun kohteena oleva päätös Nro 67/2020 kuitenkin korvaa päätöksen 163/2019 eikä lupamääräyksen 72A voimassaolosta uudessa lupapäätöksessä ole mainintaa (s. 429). Täten jää epäselväksi onko sedimenttien metallipitoisuuden selvittämistä koskeva määräys ollut voimassa niin että kaivosyhtiö on selvityksen laatinut tai laatii selvityksen kesän 2020 aikana. Selvitystarve on ilmeinen ja se pitäisi ulottaa myös Ounasjokeen Loukisen suun alapuolelle sekä lisätä kolmen vuoden välein toteutettavaan tarkkailuun, jotta voidaan varmistaa, ettei sedimentin ominaisuuksissa tapahdu sellaisia muutoksia mitkä voivat aiheuttaa hitaasti ilmenevää haittaa jokieläöstölle ja Ounasjoen Natura-alueelle. Sähkökalastuspisteiden lisääminen parantaa tarkkailun luotettavuutta erityisen tärkeiden kalakantojen seurannan kohdalla. Perusteluja riittävälle toistojen määrälle on avattu yllä.

(Uusi määräys purkuputken puhdistuksen (possutuksen) ympäristöhaittojen rajoittamisesta ja vaikutusten tarkkailusta.)
Purkuputken sisäseinämiin kertyy hakemuksen mukaan todennäköisesti sakkaa, jota toiminnanharjoittaja on varautunut puhdistamaan nk. possutuksen avulla. Possutuksen liete ohjataan hakemuksen mukaan maastoon, huoltotien ojaan ja purkupaikkaan Loukiseen. Puhdistuslietteen määrää ja koostumusta ei ole pystytty arvioimaan hakemuksessa. Hakemuksen mukaan possutuksen aiheuttama kuormitus kestää vuorokauden ja laimenee alapuoliseen vesistöön. Liette kiintoaines on oletettavasti ainakin jossakin määrin raskasmetallipitoista ja koska lupamääräykset edellyttävät säätämään purettavan veden osuutta Loukisen virtaaman mukaan, sakan kertyminen voi olla hakemuksessa ennakoitua voimakkaampaa. Puhdistuslietteen kiintoaine voi aiheuttaa tulvatilanteessa haitta-ainepitoista laskeumaa Loukisen pohjavesialueelle ja sen maaperään sekä edelleen pohjaveteen ja siten vaarantaa pohjavesialueen tilan ja vedenoton Loukisen vedenottamosta. Possutuksesta aiheutuva lisäkuormitus tulee lisätä tarkkailuun ja antaa tarvittavat määräykset siitä aiheutuvan ympäristöhaitan lieventämiseen.”

Täydennysoikeuden pyytäminen

Kittilän kunnan ympäristönsuojeluviranomainen pyytää Korkeimmalta hallinto-oikeudelta mahdollisuutta täydentää vastinettaan asian ratkaisemiseen mahdollisesti vaikuttavalla tutkimustiedolla.

Kunnan ympäristönsuojeluviranomainen on aloittanut 2019 Loukisen alaosan seurannan kaivoksen purkuputken asentamisen ympäristövaikutusten arvioimiseksi, koska toiminnanharjoittajan tekemät esiselvitykset on nähty puutteellisina, jolloin todellisten ympäristössä tapahtuneiden muutosten arviointia ei olisi ollut myöhemmin mahdollista toteuttaa.

Suomen ympäristökeskus on kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen toimeksiantona aloittanut syksyllä 2019 Loukisen alaosan tilan selvityksen ja seurannan. Syksyllä 2019, 2020 ja 2021 SYKE on toteuttanut näytteenoton seuraavasti: yhteensä viidestä pisteestä Loukisesta ja kolmesta pisteestä verrokkina käytettävästä Kapsajoesta otettiin pohjaeläin- ja piilevänäytteet, sedimenttinäytteet, mitattiin uoman syvyys ja virtausnopeus mittauspisteistä, sekä näytealan partikkelikoko ja vesisammalten peittävyys. Muutamasta pisteestä tutkittiin myös kivenpinnan leväbiomassa sekä vesinäytteet. Vesi ja sedimenttinäytteistä on analysoitu raskasmetallipitoisuudet. SYKE:n selvityksestä vastaava tutkija tekee projektin tuloksista yhteenvetoreportin. Näytteenotto, preparointi ja analysointi on toteutettu Suomen ympäristökeskuksen toimesta. Pohjaeläin- ja piilevänäytteiden analysointi on teetetty alan asiantuntijoilla.

Kittilän kunnan ympäristönsuojeluviranomainen arvioi tutkimustulosten saapuvan 2022 joulutammikuuhun 2023 mennessä ja pyytää kunnioittavasti Korkeimmalta hallinto-oikeudelta mahdollisuutta toimittaa seurannan tulokset liitteineen niiden valmistuessa.

Lisäksi esitän ettei Kittilän kunnan ympäristönsuojeluviranomainen anna vastinetta asiassa KHO: "2311/03.04.04.04.22/2022 Vaasan hallinto-oikeuden päätös 28.6.2022 nro 755/2022, valitus ympäristölupa-asiassa, Kittilän kaivoksen toiminnan laajentaminen ja jätevesien purkupaikan muuttaminen, Kittilä. Suomen Luonnonsuojeluliiton Lapin piiri ry".

Päätös:

Ympäristötarkastaja Sanna Kivilompolo kävi asiantuntijana kokouksessa ennen asian käsittelyä.

Lautakunta päätti lisätä lausuntoon seuraavaa:

Kittilän kunnan ympäristönsuojeluviranomainen kunnioittavasti esittää, että Korkein hallinto-oikeus pysyttää Vaasan hallinto-oikeuden päätöksen nro 755/2022 voimassa valituksen ensisijaisten vaatimusten osalta.

Toissijaisten vaatimusten ja täytäntöönpanomääräyksen osalta tulee toiminassa noudattaa seuraavia raja- arvoja:

Kaivoksen vedenotto Seurujoesta saa olla enintään 250 m³/h. Purkuputkella Loukiseen johdettavien käsiteltyjen jätevesien on alitettava purkuputken käyttöönottopäivästä lukien virtaamapainotteisena kuukausikeskiarvona laskettuna seuraavat pitoisuusraja-arvot:

Aine

Raja-arvo

Sulfaatti	2 000 mg/l
Kokonaistyyppi	15 mg/l
Antimoni	300 µg/l
Arseeni	200 µg/l
Nikkeli	150 µg/l
Kiintoaineen hehkutusjäännös	10 mg/l
pH	alle 10
WAD-syanidi	400 µg/l

Purkuputkella Loukiseen johdettavien käsiteltyjen jätevesien aiheuttama vuotuinen kuormitus saa olla purkuputken käyttöönottopäivästä lukien enintään:

Aine

Raja-arvo

Sulfaatti	8 250 t
Kokonaistyyppi (1.1.2023 alkaen)	60 t
Kokonaistyyppi (1.1.2024 alkaen)	55 t
Kokonaistyyppi (1.1.2025 alkaen)	50 t
Antimoni	700 kg
Arseeni	600 kg
Nikkeli	500 kg
Mangaani	6,5 t

Toissijaisten vaatimusten ja täytäntöönpanomääräyksen osalta tulee toiminnassa noudattaa Kittilän kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen Vaasan hallinto-oikeudelle valituksessaan lupamääräyksiin esittämiä muutoksia ja lisäyksiä. Sisältäen tässä vastineessa esitetyt asiat.

Vesipuidedirektiivin liitteen V ja SYKE:n pintavesien ekologisen tilan luokitteluoppaan mukaan taksonikoostumus ja runsaussuhteet ovat merkittävässä asemassa luokitteluja muodostettaessa, mutta kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen näkemyksen mukaan ravinnepitoisuuksia ja happamuutta mittaavat luokitteluindeksit vääristävät tilaluokitusta, kun kyseessä on toiminta, jonka

pääasiallisia vesistöä pilaavia päästöjä eivät ole fosforipäästöt tai happamoittaminen. Kaivoksen merkittävimmät haitallisia ympäristövaikutuksia aiheuttavat päästöt ovat suolat, typpi sekä metallit. Tilaluokituksen menetelmäkehitystä toteutetaan parhaillaan, mutta Kittilän kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen näkemyksen mukaan toiminnalle tyypilliset haitalliset ympäristövaikutukset tulisi pyrkiä ottamaan huomioon jo ennen mahdollisten uusien tilaluokitusmenetelmien käyttöönottoa ympäristönsuojelulain § 7, 14 ja 52 nojalla.

Biologisten laatutekijöiden luokittelussa korostuu nykyisen käytössä olevan tilaluokitusmenetelmän puutteellisuuden vuoksi lähinnä vesistön ravinnepitoisuuden sekä happamuuden merkitys vesistöjen pilaamisessa. Seurujoen, Loukisen ja Ounasjoen alueella on kuitenkin havaittu velvoitetarkkailussa vuosina 2011-2021 biologisten indikaattorien (piilevät) osalta merkittäviä muutoksia.
